

Tilburg University

Het CEP 1993

van Schaik, A.B.T.M.

Published in:
Economisch Statistische Berichten

Publication date:
1993

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Schaik, A. B. T. M. (1993). Het CEP 1993: Onderbelichte ontwikkelingen. *Economisch Statistische Berichten*, 78(3905), 320-321.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het Centraal Economisch Plan 1993: onderbelichte ontwikkelingen

Het onderstaande artikel is door de redactie van ESB enigszins ingekort. De weggelaten passages staan tussen haken [..].

Eind 1990 kwam een einde aan de opgaande fase van de Juglar-cyclus, die acht jaar heeft geduurd. De huidige neergaande fase is gematigd, omdat de produktie blijft groeien. In het Centraal Economisch Plan 1993 (CEP) is de prognose voor 1994 gunstiger dan voor 1993, wat erop wijst dat het onderste keerpunt van de conjunctuur in zicht is.

Het Centraal Economisch Plan beschrijft voorts de vooruitzichten voor de Nederlandse economie, die tot en met het jaar 1998 doorlopen. Voor de kabinetsperiode 1995-1998 worden 2 scenario's naast elkaar gezet, een behoedzaam scenario waarin de lijnen van het recente verleden naar de toekomst zijn doorgetrokken en een gunstig scenario, waarin de wereldhandel sneller toeneemt dan in 1990-1993. Doel is daarbij in kaart te brengen binnen welke marges de economische groei de komende jaren zou kunnen liggen, zonder dat van extreme voor- of tegenspoed sprake is. Ten aanzien van de economische politiek is uitgegaan van ongewijzigd beleid, dat wil zeggen dat voor de collectieve financiën de meerjarencijfers zijn aangehouden.

Het CPB vergelijkt de prognose met het conjuncturele topjaar 1990. Zo ontstaat een zorgelijk beeld van 1993 en volgende jaren, omdat de werkloosheid en de arbeidsinkomensquote op een hoger niveau dan in 1990 blijven steken. Dit brengt het CPB tot de uitspraak dat er voor de overheid en het bedrijfsleven belangrijke uitdagingen in het verschiet liggen, in de zin van het beperken van de collectieve lastendruk en het treffen van maatregelen die ertoe leiden dat de arbeidsmarktverhoudingen meer en sneller invloed uitoefenen op de loonontwikkeling. [Dit is dan een boodschap voor de programmaschrijvers van de politieke partijen, die met het oog op de komende verkiezingen al volop in de weer zijn. Het is overigens geen nieuw geluid, want sinds het midden van de jaren 70 hebben we van het CPB niet anders gehoord!]

Nieuwe opzet CEP

De opzet van het Centraal Economisch Plan is wat veranderd. Er loopt meer dan voorgaande jaren één rode draad door het rapport. Macro- en meso-ontwikkelingen worden in hun verwevenheid met internationale ontwikkelingen geïntegreerd behandeld. [Er wordt als het ware vanuit één gesloten systeem geredeneerd.] Deze opzet heeft voor- en nadelen. Een voordeel is dat de lezer meer dan vroeger wordt geholpen bij het leggen van verbanden. Een nadeel is dat het voor een buitenstaander moeilijker wordt cruciale vooronderstellingen te herkennen en alternatieve gedachtengangen te toetsen. [Het geven van een lijstje met de belangrijkste elasticiteiten kan een veel helpen.] Gelukkig geeft het CPB in de bijlagen een consistente dataset, die in bijlagen is opgenomen. Daarin staan niet alleen voor Nederland realisaties vanaf 1976 en voorspellingen tot 1999, maar ook voor de Verenigde Staten, Japan, West-Duitsland, EG-12 en OESO. Met behulp van deze cijfers kunnen Nederlandse ontwikkelingen in een breder internationaal perspectief worden geplaatst. [Deze feiten worden in het rapport onderbelicht. Ik zal niet ingaan op de overigens zeer informatieve bijlagen, waarin de ontwikkelingen voor de afzonderlijke bedrijfstakken tot en met het jaar 1998 zijn doorgetrokken.]

De loonmatigingsstrategie

[De verkenning over de periode 1995-1998 lijkt erg veel op een soortgelijke prognose van de periode 1977-1981, die een belangrijke rol heeft gespeeld bij de vorming van het kabinet Van Agt.] Een kleine open economie is met handen en voeten gebonden aan de ontwikkelingen in het buitenland. De trendmatige groei van het BBP kan zelfs rechtstreeks worden afgeleid uit die van de wereldhandel (blz. 114/115). Daarvoor zijn geen grote macro-econometrische modellen nodig. Wat overblijft is het "geloof" in de maakbaarheid van de buitenlandse marktaandelen. Hierbij speelt de prijsconcurrentiepositie, de prijsverhouding van de relevante wereldhandel ten opzichte van de uitvoer, een cruciale rol. Daarachter zitten dan weer de lonen, die direct via de loonkosten van de exportsector en indirect via de kosten van intermediaire producten van invloed zijn op de uitvoerprijs. In de gedachtengang van het CPB worden de marktaandelen door loonmatiging groter (blz. 171). Door loonmatiging zou de Nederlandse economie zich dus gedeeltelijk van de tucht van de wereldconjunctuur kunnen losmaken.

Kanttekeningen

Bij deze visie zijn verschillende kanttekeningen te zetten. Sommige traditionele gevolgen van loonmatiging lijken immers niet langer op te gaan. In de eerste plaats is het opmerkelijk dat de buitenlandse marktaandeelen in de periode 1987-1990, waarin de arbeidsinkomensquote van de industrie met ruim 7 punten daalde, zijn afgenomen (blz. 137), terwijl juist een forse toeneming van de marktaandeelen in de lijn der verwachtingen zou liggen. In de tweede plaats blijkt loonmatiging in de kabinetsperiode 1995-1998 nauwelijks enig effect te hebben op de produktie van de marktsector en het tekort van de overheid (blz. 171). In de derde plaats staat door de aanhoudende loonmatiging het volume van de particuliere consumptie sterk onder druk. Wat alleen als gunstig overblijft is de toeneming van de werkgelegenheid, omdat ondernemers geprikkeld worden om op meer arbeidsintensieve technieken over te schakelen. [Dit is een bekende boodschap die sinds het midden van de jaren 70 in vele toonaarden door vele Nederlandse economen is herhaald. Maar anders dan in de oude spoorboekjes van het CPB gaat de produktie nu niet omhoog en daalt ook het tekort van de overheid niet.] Het wordt tijd dit oude uit het midden van de jaren '70 stammende recept eens goed tegen het licht te houden!

Onderbelichte ontwikkelingen

Voor het CPB geldt loonmatiging nog steeds als de wet voor het behoud van buitenlandse marktaandeelen en daarmee van de Nederlandse economie. In dit licht bezien is het niet verwonderlijk dat mechanismen en feiten, die te maken hebben met de internationale verwevenheid van volkshuishoudingen, veel minder naar voren worden gehaald. In het onderstaande noem en becommentarieer ik een aantal van deze in het CEP onderbelichte ontwikkelingen.

1. De werkloosheid handhaaft zich zowel in Nederland als in het totaal van EG-12 op een blijvend hoog niveau van circa 9% (1980-1992). In de Verenigde Staten ligt het "natuurlijke" werkloosheidspercentage rond 7%. Volgens het behoedzaam scenario zal de werkloosheid in Nederland en de Verenigde Staten de komende jaren onder deze percentages uitkomen, terwijl het percentage in de EG stijgt naar ruim 10% (blz. 245).

Commentaar: Voor de Verenigde Staten wordt sinds de oorlog uitgegaan van een natuurlijk werkloosheidspercentage tussen 5 en 7%. Het wordt tijd dat ook Europa zich van een natuurlijk werkloosheidspercentage in dezelfde orde van grootte bewust wordt, zodat het arbeidsmarktbeleid meer gericht wordt op het opbreken van het rigide systeem van loonvorming. Loonmatiging over de hele linie is duidelijk geen alternatief voor de noodzakelijke flexibilisering van de arbeidsmarkt.

2. In de tweede helft van de jaren '80 is de arbeidsinkomensquote van de industrie binnen de OESO nergens zo snel gedaald dan in Nederland (blz. 247).

Commentaar: Ik heb er hierboven al op gewezen dat dit niet tot een vergroting van de buitenlandse marktaandeelen heeft geleid. Zowel in het behoedzame als in het gunstige scenario verwacht het CPB dat de arbeidsinkomensquote van de industrie in 1998 lager zal zijn dan in 1987 en belangrijk lager dan in 1994. Probleemsector is de handel met een arbeidsinkomensquote die circa 10 punten boven het niveau van 1987 blijft (blz. 145). [Het is echter de vraag of een generieke loonmatigingsoperatie hier voldoende soelaas biedt, aangezien deze sector in een proces van grondige herstructurering verkeert.] Ook hier is een generieke loonmatigingsoperatie echter het verkeerde instrument.

3. Het CPB verwacht dat de inflatievoeten tussen de landen van de OESO in de jaren 90 zullen convergeren naar circa 3% per jaar (blz. 247).

Commentaar: Het CPB neemt het door De Nederlandsche Bank gevoerde monetaire beleid als gegeven aan. In combinatie met loonmatiging pakt een anti-inflatiebeleid echter onnodig deflatoir uit. Heeft het zin om naar een inflatie van minder dan 3% te streven als het daarmee in een periode van vaste wisselkoersen opgebouwde concurrentievoordeel in één klap teniet wordt gedaan? Dit laatste was in 1992 het geval. Volgens het CPB moet (blz. 15): "Deze abrupte correctie van eerdere scheefgroei (...) dus niet begrepen worden als een nadeel van een sterke munt. De voordelen van lage inflatie en een sterke valuta zijn gelegen in de stabiliteit van de waarde van het geld als zodanig en in de lage rente die een sterke munt op de internationale kapitaalmarkt kan afdwingen." In de kern gaat het hier dus om de afweging van de voordelen van een lage rente tegen de nadelen van loonmatiging.

4. Sinds 1990 is het tekort van de overheid kleiner dan het EG-gemiddelde (blz. 249). Voor de komende jaren verwacht het CPB een verdere daling van het tekort. Volgens het "gunstige" scenario is het tekort in 1998 zelfs nagenoeg geheel verdwenen en zal de schuldquote met 7 punten zijn gedaald.

Commentaar: De overheidsfinanciën gaan duidelijk de gewenste kant op. Het CPB loopt met deze uitkomsten (begrijpelijk?) niet te koop. De schulquote voldoet nog niet aan de EMU norm, maar in de beleidsvarianten van het CEP wordt hier niet over gesproken. Het zou de programmaschrijvers van de politieke partijen helpen als een scenario wordt gepresenteerd, waarin de EMU-norm voor de schuldquote wél wordt gehaald. Zoals vermeld zal loonmatiging hier geen effect sorteren.

5. Nederland en Japan kennen sinds 1980 een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans. De komende jaren zal het Japanse overschot zich zal stabiliseren op circa 3% van het BBP, terwijl het Nederlandse overschot zal stijgen van circa 2,5% in het begin van de jaren 90 naar ruim 4% in de periode 1995-1998. Voor de OESO als geheel wordt een evenwichtige lopende rekening verwacht (blz. 249).

Commentaar: Nederland is internationaal gezien een spaarzaam land. Volgens het CPB zal het overschot op de lopende rekening in 1998 volgens de beide scenario's zelfs 1,5 maal zo groot zijn dan in het conjuncturele topjaar 1990 (blz. 24). Ook in financieel opzicht wordt de verwevenheid met de internationale economie dus steeds sterker. Helaas gaat het CPB niet of nauwelijks in op de consequenties hiervan voor de binnenlandse ontwikkelingen van de economie. In het licht van het aanhoudend omvangrijke lopende-rekeningoverschot ligt voortgezette loonmatiging in elk geval niet voor de hand.

6. Sinds 1984 ligt de investeringsquote hoger dan het EG-gemiddelde. Het CPB verwacht dat het (positieve) verschil met het EG-gemiddelde de komende jaren zal toenemen (blz. 249).

Commentaar: [Japan is evenals Nederland een spaarzaam land.] Het verschil is echter dat de Japanse investeringsquote veel hoger is dan de Nederlandse. Empirische toetsingen van de moderne (endogene) groeitheorie wijzen op een robuust positief verband tussen groei [endogene technische ontwikkeling] en investeringsquote. De Japanse groei is hoger en blijft dat volgens de groeitheorie ook zolang in Japan meer geïnvesteerd wordt. De bescheiden omvang van de investeringsquote en daarmee van de groei is echter niet alleen een Nederlands probleem, maar ook van de EG en de Verenigde Staten. Het is echter zeer de vraag of de investeringsquote zal stijgen als gevolg van voortgezette loonmatiging. Een beperkte koopkrachtontwikkeling zal immers de afzetverwachtingen, en daarmee de investeringsbereidheid, negatief beïnvloeden.

7. In de periode 1980-1992 is het volume van het BBP in de EG met gemiddeld ruim 2% per jaar toegenomen. De Nederlandse groei lag iets onder de 2%. Volgens het behoedzame scenario stijgt het BBP zowel in Nederland als de EG in de jaren 1993-1998 met circa 1,5%. Daarnaast zal de werkgelegenheid in personen 2 maal zo snel toenemen dan in de EG.

Commentaar: De werkgelegenheid groeit sneller dan in de EG, terwijl de produktiegroei ongeveer hetzelfde is. Dit betekent dat de produktiviteitsontwikkeling in ons land structureel bij die in het buitenland achterblijft. Daarmee verkeert Nederland in dezelfde positie als de Verenigde Staten.

Bovendien zou Nederland zich zodoende in arbeidsintensieve, laag-kennisintensieve sectoren specialiseren. In plaats daarvan wordt het hoog tijd om ook voor Nederland de oorzaken en de gevolgen van de vertraagde produktiviteitsgroei diepgaand te onderzoeken.

Slot

[Nederland is een land met een internationaal gezien gematigde ontwikkeling van de reële arbeidskosten. De veel gekoesterde gedachte hierachter is dat de economie zich daardoor gedeeltelijk van de tucht van de wereldconjunctuur zou kunnen losmaken en dat de groei van het aantal banen wordt bevorderd.] Een lang volgehouden bescheiden ontwikkeling van de loonkosten, zoals die zich nu aan ons voordoet, heeft [echter ook] structurele effecten, zoals de toeneming van het aandeel van bedrijfstakken met een geringe stijging van de arbeidsproduktiviteit waardoor de macrogroei (en de ruimte om de groei te verdelen) steeds minder wordt. Het is de vraag of zo'n ontwikkeling niet tegen "natuurlijke" grenzen zal aanlopen. Kan Nederland zich een bedrijfstakkenpatroon veroorloven dat significant afwijkt van dat in de ons omringende landen? Of is Nederland bezig tegen de stroom op te roeien, waarbij valutacorrecties zoals in het najaar van 1992 de opgebouwde concurrentievoordelen in één klap teniet doen? De vraag of de voordelen van een harde gulden (lage rente) voldoende opwegen tegen de nadelen van loonmatiging (koopkrachtoffers) moet nu maar eens nadrukkelijker gesteld en beantwoord worden.

A.B.T.M. van Schaik